

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84137,Stanislaw-Polak.html>
2022-10-02, 09:31

Stanislaw Polak

STANISŁAW POLAK (zm. po 1514), drukarz polskiego pochodzenia, aktywny w Neapolu, a przede wszystkim w Sewilli; inne formy imienia: Estanislao Polono, Estan Yolan, Stanislaus de Polonia, Ladislaus Polonus, Lançalao Polono, Lançalao del Reino de Polonia; niekiedy określany także jako „Niemiec”. O polskości S.P. świadczą jednak jego imię oraz przydomek, konsekwentnie używany w kolofonach, sygnecie drukarskim i dokumentach archiwalnych.

Ze względu na brak poświadczeń źródłowych jego wczesne lata pozostają wyłącznie polem domysłów: dorobek drukarski pozwala domniemywać, że odebrał wykształcenie wykraczające poza stopień podstawowy, być może na Uniw. Krakowskim. Podobne trudności napotyka wyświelenie jego początków zawodowych: są wysuwane hipotezy o terminowaniu w latach 70. XV w. u Kaspra Straubego w Bawarii lub/oraz Kaspra Elyana we Wrocławiu. Pierwsze pewne wiadomości o S.P. pochodzą z lat 90. XV w., kiedy był on zatrudniony w Neapolu w drukarni Macieja Morawianina z Ołomuńca, czynnej od 1475. Z rekomendacji tegoż Macieja z Ołomuńca udał się na zaproszenie króla Ferdynanda V Aragońskiego do Sewilli w towarzystwie Mainarda Unguta, gdzie założyli własną drukarnię (1490). Spółka funkcjonowała do śmierci Mainarda Unguta w 1499. W późniejszym okresie S.P. prowadził przedsiębiorstwo sam. W 1502 przeniósł się do Alcalá de Henares pod Madrytem, by rok później powrócić do Sewilli i wejść w spółkę z Jakubem Crombergerem, który ożenił się z wdową po Mainardzie Ungucie. Spółka ta funkcjonowała do 1504, kiedy to S.P. odstąpił swe prawa Jakubowi Crombergerowi. Działalność S.P. w następnych latach nie jest znana; w 1511 i 1514 pojawiał się jeszcze na dokumentach w charakterze świadka. W dokumentach o charakterze majątkowym brak informacji na temat jakiegokolwiek rodziny S.P., skąd wnosi się, że nie był żonaty, a nawet że należał do stanu duchownego.

Pierwszy druk S.P. i Mainarda Unguta ukazał się w 1491. Był to traktat teologiczny *In defensiones Sancti Thomae* Diega de Deza. Bogaty dorobek drukarski S.P. i jego współpracowników charakteryzuje się wysokim poziomem typograficznym, a zdobione drzeworytami edycje *Regimento de los Principes* Idziego Rzymianina (1494), *Contemplaciones sobre el Rosario* Gaspara Gorricia z Novary (1495) i *Lilio de Medicina* Bernarda de Gordon (1495) uważane są za arcydzieła sztuki inkunabulistycznej. Nazwiskiem S.P. jest sygnowane ponad 130 zachowanych druków; domniemywać należy, że sporo wydawnictw, zwłaszcza druków ulotnych, się nie zachowało. Tematyka wydawanych druków obejmuje m.in. dziedziny: teologii, liturgii, filozofii, prawa, historii, medycyny, astronomii, dydaktyki, a także słowniki oraz literaturę antyczną i dewocyjną. Były wśród nich też jedne z wczesnych zawierających notację muzyczną. Druki ukazywały się w językach: łacińskim, hiszpańsko-kastylijskim oraz katalońskim.

Drukarnia S.P. i współpracowników była duża. Uznaje się ją za jedną z najwydajniejszych w okresie wczesnego drukarstwa: w samym okresie inkunabułowym (do 1500) szacuje się, że wypuściła co najmniej 16 tys. zadrukowanych stron. Wydawano w niej dzieła własnym nakładem oraz na zlecenie. Inwentarz warsztatu S.P., sporządzony w 1500 po śmierci Mainarda Unguta, wymienia 3 prasy, 8 kaszt z przystawkami do odbijania korekt, 6 cetnarów odlanych czcionek, 3 wielkie stoły dla składaczy, kolejne 4 kaszty, 2 stoły inne oraz wiele drobnych przedmiotów. Z inwentarza tego daje się także wywnioskować, że warsztat w okresie tym zatrudniał 10 czeladników. Posługiwano się 8 krojami czcionek, z których 6 miało charakter gotycki, a 2 romański. Czcionki gotyckie S.P. i Mainard Ungut przywieźli z Neapolu, antykwę zaś wprowadzali od 1494. Z pod prasy drukarskiej S.P. i jego współpracowników ukazywały się druki w formatach *in folio*, 4°, 8°, dekorowane inicjałami, drzeworytami oraz stosowaniem czarnej i czerwonej farby.

PSB (J. Róg).

A. Ruppel: *Stanislaus Polonus, polski drukarz i wydawca wczesnej doby z Hiszpanii*, Kraków 1970; *Słownik*

pracowników książki polskiej, red. I. Treichel, Warszawa 1972
(K. Grudziński).

Jacek Soszyński

[Poprzedni](#)
[Następny](#)